Broj 20. Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 24. maja 1923.** **Pojedini broj 20 cent.** **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 10.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Mi smo pred historijom - čisti

24. maja ...

Danas je ravno osam godina, što je Italija ušla u veliki rat.

Onaj dan — 24. maja 1915. bio je jedan ponedjeljak. Još nam je živ u pameti i dan i ono, što je donio sa sobom. Kakav darmar! Kakva žurba i gužva! Posvuda stavnje, u vojsku goni se i sposobno i nesposobno, i djecu i starce, a što ostaje [illegible] oglasio u prvi čas Befehl!] — neka se evakuira, odvede u logore, gdje već čeka svoje žrtve glad, zima i svakojaka zaraza. Tako su već bili ispraznili dobar dio Istre. A oni što se ostali, imali su da budu u svaki čas spremni, da odu za onim prvima.

A Nijemci? Madžari? Svi vlakovi, što su polazili iz Gorice, Trsta, Pule, Rijeke i iz [illegible] Istre, bili su ih puni purcati. Bježali su, kao da im je djavo za petama!

Od naših, koji nije mogao da ide bilo u vojsku bilo u logor, ostao je na svome ognjištu. Mnogi su naši mogli da idu u Hrvatsku i da se ondje sklone, ali su radije ostali. Ostali su i čekali. Bili su sasvim mirni, jer im je i savjest bila spokojna i [illegible] kad sa im vlasti nategale, da po[illegible] svoje srebro i zlato, jer da bi ne[illegible] mogao provaliti u zemlju — oni [illegible] sakrili ništa.

[illegible] su čekali s pouzdanjem.

S onim istim pouzdanjem, s kojim su god. 1914. dočekali prvi hitac srpskoga topa na Drini i prvo kozačko kopito u Galiciji. Naši ljudi u ovim krajevima uvidjeli su odmah na čijoj je strani Pravda, na kojoj Nepravda. I oni su odmah stali uz Pravdu, protiv Nepravde.

A tko je njima pokazao gdje je Pravda, a gdje Nepravda? Tko drugi, negoli onaj duboki osjećaj, [illegible] u našoj slavenskoj duši? Nema na svijetu naroda, kome bi taj osjećaj Pravde bio bliži nego li je nama Slavenima. To je učinilo, da smo se mi odmah i našli na strani saveznika: Francuske, Srbije, Engleske i Rusije i što smo [illegible] s neizrecivom nestrpljivošću čekali da se i Italija digne na Nijemca, zatornika svačije slobode.

Ovakvi se osjećaji ne mogu kriti kao ni kašalj. Vlasti su znale, što i kako mislimo, zato se i njihova šaka naprije oborila na nas.

Odmah u početku. Na tisuće naših ljudi pohvatili su i pobacali u smradne tamnice i tvrdjave. Nije bilo naše kuće, u kojoj nije mati ili žena zadrhtala i na kakav nepoznati korak u noći dahnula:

Eto, sad dolaze po nekoga od naših ...

Tako je bilo u Trstu, tako u Puli, na Krku, u Voloskom-Opatiji, a naročito u poreškom kotaru. Izmedju domaćih Talijana bilo ih je vrlo mnogo, koji su tome [illegible] pomagali. To je, kako znamo, [illegible] i vrli talijanski rodoljub i pjesnik Slataper. To su odsudili i drugi [illegible] pojedinci, no većina je upravo [illegible] protiv slavenskih [illegible] radost i utjehu ondašnjemu caru i kralju Franji Josipu. Sve je to pobilježeno — i [illegible] se pouzdano [illegible] da ne će s nama u grob.... Bit će to jedna naša Crvena knjiga ...

Naši su upravo željeli da Italija udje u rat. Znali smo, istina, da se po talijanskim [illegible] diljem poluotoka dijele haljine [illegible] i da se na njih bacaju kocke, ali to sve nije bilo kadro da ohladni onu našu želju. Mi smo držali, da nad novinama ima jedna vlada, ima jedan narod, ima jedna Pravda — i zato smo baš mi bili oni, te smo poslije Caporetta dizali duhove naših klonulih suzemljaka Talijana ...

S onim našim prirodjenim osjećajem Pravde u duši mi smo god. 1918. dočekali i talijansku vojsku, ali tu nas je zadesilo, čemu se nismo ni u snu nadali. Mjesto Pravde dočekali smo svakojake progone, zulume i nasilja, koja još i danas traju.

Mi snosimo sve i trpimo, a naš je sav ponos u tome, što smo pred historijom ostali — čisti.

Ali mi i bilježimo sve! I ovo, što nam se dogadja od konca 1918. godine ovamo. Sve bilježimo, jer ako se jednom bude neko rumenio od stida nad svim, što nam se dogodilo i što nam se još dogadja, to zacijelo ne ćemo biti ni mi a ni — zbog nas — oni, koji će za nama doći.

Vjera u Pravdu poticala nas je god. 1915., da pozdravimo ondašnji XXIV. maj.

Ta vjera nije u nama pokolebana — i ovaj dan — XXIV. maja — ispunja nas pak tom zadovoljštinom, što smo pred historijom ostali — čisti ...

Istra — dru. J. Šebesti

Dra Josipa Šebeste, liječnika u Pazinu, nema više medju nama. On je ostavio Istru i Pazin, te se povratio u svoju slobodnu domovinu Čehoslovačku. Davno, otrag četrdesetak godina, nakon što je s odlikom svršio srednje škole i universu u zlatnom Pragu, došao je medju nas Hrvate u Istru.

Doduše on je kao vrlo nadaren i učen [illegible] liječništva mogao da ostane i u svojoj domovini, da zaprema odlična mjesta, ali on se je ipak odlučio na to, da dodje medju nas u Istru. Nešto ga vuklo k nama. Bili smo onda još manji nego danas. U ono starije doba jedva su se bile počele sakupljati narodne sile, da bude naš [illegible] narod i da ga ožive na narodni život... To je bilo proljeće našeg narodnog života. S jedne strane bila šačica naših idealnih ljudi, s druge strane obamro narod, koji je stao da gleda drugim očima.

Dr. Šebesta došao je k nama u zoru našeg prosvjećenja u djetinstvu našeg naroda, kad je ono bila »Naša Sloga« u dobi prve mladosti, kad su se obdržavali po Istri naši prvi tabori.

Česi su u ono doba, akoprem pod krutim jarmom Austrijanštine i Nijemštine, junački odbijali udarce prokletih neprijatelja, koji danas leže u prahu baš radi svojih grijeha proti češkomu i uopće proti slavenskim narodima. Oni su neprestano odbijali udarac za udarcem, koji je padao na češki narod. A to im je bilo omogućeno samo time što su bili naoružani slogom, narodnom svijesću i znanjem.

Dr. Šebesta je ćutio, da ga većma rabi Istra negoli Češka. Vuklo ga je srce na jug medju nas istarske Hrvate. Možda sam nije znao čemu dolazi medju nas: on je to odlučio da zadovolji svomu srcu. I dodje u Kastav.

Kasnije je došlo za njime k nama više njegovih zemljaka: svećenici Boga i naroda. Došlo ih je preko četrdeset u Istru, gdje su radili medju našim narodom kao da ih je porodila i odgojila ova naša Istra, [illegible] je bila odvijek i crno [illegible] Upravo s ovog razloga radili su požrtvovno i idealno. Mnogu ovu našu braću Čehe krije danas istarska kamenita zemlja, daleko od njihove domaje. Još i danas žive nekoji medju nama. Dosta je da spomenemo velečasnog [illegible] i časnog kanonika [illegible] g. A. Eilhera, koji je sve svoje izvanredne sposobnosti posvetio nama Jugoslavenima u Istri.

I dr. Šebesta radio je med nama od prvog dana nastupa u Istru, dok ju nije ostavio. Radio je prema svojoj [illegible] i temperamentu — mirno bez buke, [illegible] dobro desnicom da ma nije znala ljevica.

Dra. Šebestu pozna i visoko cijeni Kastav, pozna ga osobito Pazin i sva srednja Istra. Bio je na glasu kao vrstan liječnik [illegible] danas naokolo — čuti ćete o njemu iz seljačkih ustiju samo hvale i dobro o tom našem istarskom prijatelju.

Pa zaista je dr. Šebesta bio naš prijatelj rječju i djelom. On je vrlo rado zalazio u domove naših seljaka, da ih liječi, ali videći njihovo siromaštvo, ode s izjavom: »Platit ćete drugi put!« Ne samo da je besplatno liječio siromašne seljake, nego i slabo plaćene činovnike. »Platit ćete drugi put.«

On ode, a da nije duznika... Ovi i mi svi nosimo ga u srcu i pameti blagoslivljajući ga. A blagoslov siromaka vrijedi.... Znamo za slučajeve, gdje je dr. Šebesta morao vlakom i kočijom do bolesnika, a da nije htio primiti plaće. Platit ćete drugi put...

Platio ti dobri Bog!

Dr. Šebesta je odličan umom i srcem — on je potpun čovjek, dobrotvor i Samaritanac.

I narodnjak da mu valja skinuti kapu. Zadnji je otišao od nas. Ustrajao u Pazinu dok je mogao. Upitah ga: »Doktore, bili [illegible] Čeh mogao podnositi ova nasilja u Istri?« »Ne bi ni Čeh« — odvrati mi. Ode, kad je uvidio, da mu nema više ni života i opstanka u Istri, i kad već nije mogao raditi po svom srcu. Ode, da u svojoj sretnoj domovini proživi starost svoju...

Mi smo osvjedočeni, da i danas misli na Istru i na nas nevoljnike. Ta u Istri proživi mladost i muževnost svoju, a ne zaboravlja se onoga, koga je ljubio i komu je činio dobro.

On je pak samo i jedino ljubio i činio djela milosrdja. Istra mu za to mnogo duguje. Istra mu možda nije iskazala počast, koja mu je išla prema njegovu umu i srcu onda, kad mu mogla i morala iskazivati u predratno doba u Pazinu. Budući da je bio plemenit nije ipak ništa tražio za sebe, te nije prestao zaista — ljubiti siromake i nevoljnike. Ovo mu je bila duševna potreba. On je bio pravi, iskreni rodoljub i čovjek, da mu teško nadjemo para.

Ovo par redaka posvećujemo mu u ime hvale sa strane naše Istre, pa da iskažemo čast i poklon poštenju, rodo- i čovjekoljublju. Ako mu stiže ovo naše pismo u ruke, zateklo ga zdrava i vesela tamo gore na sjeveru. Pruža mu ruku zahvalnicu istarski Jugosloven kao bratu Čehu. — Na zdar! Živio!

Kako je u Jugoslaviji ?

Sisak, 17. maja 1923.

Ovih dana bila su ovdje u trgovačkom poslu četvorica Talijana iz Italije. Trebalo im je u nekoj stvari tumača, pa su se nekako slučajno obratili na mene, i tako sam se upoznao s njima. U razgovoru s njima doznao sam nekoliko čudnih stvari.

Medju ostalim pripovijedali su mi, da je ovo prvi put, što se nalaze u Jugoslaviji. Njihovi trgovački interesi silili su ih već prije, da podju u tu novu državu, ali svaki bi ih put nešto zadržalo.

— Što ćete? — rekao mi je jedan od njih — mi smo u našim talijanskim novinama čitali, a i od naših ljudi slušali pripovijedati toliko strašnih stvari o Jugoslaviji, da nismo imali kuraže stupiti preko granice i doći ovamo medju vas.

— Ali šta su vam to pripovijedali? — upitam ga ja smiješeći se.

— Pa — svašta! Da ne možete ići iz jednoga mjesta u drugo, da vas iko ne zakolje ili ne okrade; željeznice da ostaju na sred puta; narod da pada na ulicama od gladi ili da se buni, pali, ruši sve što nadje. Jednom riječi, mi o Jugoslaviji nismo čuli pripovijedati nego sve same strahote i grozote, od kojih nam se koža jezila.

— Pa što ste našli od svega toga? — upitah ih ja s onim istim posmijehom.

— Što smo našli? — zaintaće sva četvorica u jedan glas. Vama ne treba pripovijedati, što smo našli. Vi to vidite i sami...

Onaj prvi nastavi:

— Našli smo željeznice čiste i uredne, koje idu tečno na minutu, našli smo mir i red u zemlji i u gradovima. Samo jedan primjer: Ima u Zagrebu jedno mjesto, gdje se na stotine i stotine ljudi šeta gore dolje. Na jednom mjestu križaju se četiri široke ulice. Tu svijet, tu kola, automobili, konji, kamioni — da oslijepiš. A negdje u sredini stoji policaj — jedan sâm — i drži red. I ne treba više od jednoga... Takva šta nema nigdje na svijetu. Tako je po stacijama, na trgovima - svuda, gdje se ljudi skupljaju: red krasan, upravo uzoran.

Umiješao se i drugi:

— A svijet, kad ne ide za poslom, veseo je i pun života. Dosta je ući u kakav lokal — pa da vidiš, kako to buči i kako je sve veselo. Altroché revoluzioni, pokolji i gluposti što smo ih mi čuli od nekih naših ljudi u novinama! Neka dodju ovamo, pa da vide!

— Ali vi ste se sigurno namjerili i na kogagod, koji vam se je malo i potužio? — rekoh ja.

— Pa namjerili smo i na takove. Ali i to je kao i kod nas u Italiji. Tutto il mondo un paese! U kod nas, kad kome ne ide najbolje, u prvom redu krivi ministre i vladu. Zato ćete svaki čas čuti naše, kako se nekomu prijete: — Governo ladro! Tako je nekako i kod nekih ljudi u Jugoslaviji. Ako im štogod ide naopako — tko je kriv? — Vlada je kriva!... A kako se vlada nalazi u Beogradu u Srbiji, onda — razumije se — svemu su krivi Srbi. Isto kao što su i kod nas prije 50 god. svemu bili krivi Piemontezi.... A ljudi zaboravljaju, da su više puta i sami krivi svojoj nevolji... Nego vi znate, da čovjek, kad mu nešto ne ide, kako bi htio, najvoli bacati krivnju na drugoga. Tako je po cijelom svijetu, a tako će biti sigurno i u Jugoslaviji, gdje mora, da je neko kriv. Jednome je kriv Beograd, drugome Zagreb, trećemu Ljubljana. — Takav čovjek zaboravlja, da kad bi malo pitao svoju savjest, možda bi u njoj našao, da je i on nekoliko kriv. Jer takova bedaka nema na svijetu, koji bi mogao ustvrditi, da su svi Slovenci i Hrvati sami angjelići Božji, a Srbi sve sami Luciferi, kaošto se ne će valjda nijedan pametan naći, koji će reći, da su svi Srbi sami angjelići Božji, a Hrvati i Slovenci sami gjavoli. Ima na jednoj i na drugoj strani i dobrih, a ima i nitkova kao i posvuda po svijetu.

Tu se negdje prekinuo naš razgovor.

Ja sam ga iznio, da i naši ljudi vide, kako ima i Talijana, koji zdravim okom gledaju na prilike u Jugoslaviji i koji su uvjereni, da se ta država nalazi na putu svoje velike sreće i velikog blagostanja. Pa nije to jedini talijanski glas, koji tako govori i sudi. Već su čak i vaše tršćanske novine (»Era Nuova« i »Piccolo«) donijele nekoliko članaka od svojih uglednih saradnika, koji su primorani — ako im se kadšto i ne će — da o Jugoslaviji pišu, po mogućnosti, nepristrano i istinito.

Odnosi izmedju Italije i Jugoslavije nisu više onakvi, kakovi bijahu prije dvije tri godine. Popravili su se znatno. Ti će odnosi biti jači i dublji, budu li počivali na uzajamnoj snošljivosti i na medjusobnom upoznavanju. Možda nema na svijetu naroda, u koga bi osjećaj pravednosti bio tako duboko razvijen kaošto je to u Slavena. Slaven ne može da trpi nepravde. On je ne podnosi. On mrzi onoga, koji mu je nanosi. On će mu biti vječni neprijatelj.

Slaven je i ponosan. On ne dâ da se ga vrijedja u dušu. On ne da da mu iko pljuva na njegove svetinje, na njegov jezik i običaje. On ne da, da se o njemu govori nepravedno i ružno. Naprotiv, kada ti sa Slavenom postupaš ljudski, pošteno i pravedno, ti možeš od nje imati sve što hoćeš — sve osim obraza, jer su ga njegovi stari učili, da sve za obraz, a obraz ni za što.

Uvelike su griješili, a i danas griješe oni talijanski novinari, koji, kad govore ili pišu o Jugoslaviji, čine to na način više puta nelijep i ne doličan. Kad neki Talijani silom prikazuju Jugoslaviju kao nekakvu strašnu zemlju, u kojoj je sve zlo i naopako, oni odbijaju od sebe i Srbe i Hrvate i Slovence, koji znadu, da je ono sve laž. A čine krivo i samim Talijanima, kojima u neku ruku otešćuju općenje sa Jugoslavenima. Neugodno je, ali je i sasvim razmljivo, što se je ovih dana dogodilo jednome Talijanu u Novoj Gradiški. Došao onamo, da sklopi nekakav posao, a svijet na njega: — Vi nas sramotite pred svijetom: u vašim novinama stoji, da se kod nas sve raspada i da sve propada. Ako je tako: zašto onda dolazite amo? — I morao je otići neobavljena posla.

Naumio sam — dakako, Vašim dopuštenjem, gospodine uredniče, da vaše čitatelje upoznavam s našim prilikima ovdje, ići ća putem onih vrijednih talijanskih publicista, koji govoreći i o Jugoslaviji drže visoko zastavu istine i mjere. **Velimir.**

Ruder Josip Bošković

Prošlog se petka, dne 18. t. mj., navršilo upravo 212 godina, odkad je Dubrovnik — kolijevka tolikih slavnih ljudi — dao svijetu jednoga izmedju najvećih matematičara i zvjezdara prošlog vijeka Rugjera Josipa Boškovića.

Bošković se je rodio u Dubrovniku 18. maja 1711. Kao dijete pokazivao je vrlo malo duha. U 14. godini poslaše ga roditelji u Rim k Isusovcima, kod kojih bijaše odgojen i njegov brat Bartul. Isusovci su znali mladoga Rugjera sprijateljiti o naucima te probuditi u njemu njegove duševne darove. God. 1729. poslaše ga na više nauke (Collegium Romanorum) u Rim. Tu je Rugjer tako dobro napredovao u naucima, da su se njegovi učitelji upravo divili njegovu umu. Pripovijeda se, da je u jedan dan naučio sve temelje Cartusijeve matematike, a drugi dan geometrije. Zbog toga da se je njegov učitelj Burgundio ovako izrazio o njemu: Ovaj mladić počima ondje, gdje sam ja svršio.

I doista: Boškovićeva je znanost postala svakim danom sve to veća. Uslijed toga je već godine 1740. postao profesor matematike i filozofije u rimskom kolegiju. Zatim je predavao u Rimu o slovnici, krasnoslovlju, zemljomjerstvu i matematiki. Da je predavao o svemu tomu može se lako povjerovati, jer se osim matematike, fizike, geometrije i astronomije vrlo rado bavio i pjesništvom. Dapače se u prostom vremenu bavio i starinarstvom, o kojem je napisao i nekoliko rasprava.

Još kao pitomac rimskog kolegija izdao je u Rimu svoju znanstvenu astronomičku raspravu »De maculis solaribus«, a odmah zatim izda još dvije i to: O prelazu Merkura ispod sunca i O slici zemlje te porabi novog, te

leskopa dioptričkoga kod opredjeljivanja nebeskih tjelesa.

Kad je počeo predavati geometriju, razdijelio je čitavu ovu znanost u četrnaest pitanja, po kojima su za njim i drugi talijanski učitelji predavali. Dotadašnje shvaćanje nebeske duge, on je njedared sa dokazima u ruci sve oborio kao neosnovano. Uslijed toga bio je po cijelom svijetu, a naročito u Italiji, Franceskoj i Engleskoj obožovan kao najveći svjetski veleum. Svuda je došao na veliki glas kao najbolji astronom, filozof, matematik i zemljomerac.

God. 1758. povjerili su Rimljani Boškoviću, da im učini nacrte za izgradnju mostova, cesta vodovoda, zgrada itd. itd. Rugje je učinio sve nacrte, a Rimljani su zatim više toga sagradili po nacrtu tog velikog hrvatskog veleuma.

God. 1750. pozvao je portugalski kralj Boškovića u svoju državu, da ide kao najučeniji rimski zemljomjer u Braziliju, da tamo izmjeri stupanj meridjana te da razvidi valjanost sistema, koji je izradila pariška akademija u Kvitu. Osim toga bio je zamoljen, da će kasnije izmjeriti i one pokrajine, koje je onda imala Portugalska da primi od Španjolske.

Čuvši za to papa, zapriječi mu odlazak. Naloži mu da geometrički izmjeri papinsku državu. S tom radnjom imao je posla poltreću godinu. Godine 1752. izdao je Bošković učeno djelo o tom radu s astronomnimi primjedbami. Medju tima nalazi se više učenih rasprava matematičkih, fizičkih i astronomskih. Njegova se djela bila izdana u Beču, Mlecima, Parizu i Londonu.

Koncem godine 1759. otišao je Bošković kao engleski akademičar preko Pariza u London, gdje je ostao sedam mjeseci. Tu ga je nagovarao lord Macchesfield, da ide u Kaliforniju i da tamo promatra drugi prolaz Venerin. Medjutim Bošković se nije htio o tome nagovoriti, već se uputi sa mletačkim poslanikom Correrom u Carigrad, gdje se godine 1761. opasno oboli.

Nakon što se prilično dobro oporavio otputi se u Rusiju. Kad je došao kroz Bugarsku i Moldavsku Poljsku bio je vrlo ljubezno primljen od kralja Stanislava Ponjatowskvja u Varšavi. No i u Poljskoj se je brzo obolio, tako da je morao prekinuti putovanje u Rusiju te se ponovno povratiti u Italiju.

Na svom putovanju općio je sa najvećimi učenjaci onoga vremena. Često se prepirao o predmetih svoje nauke i štampao svoje učene rasprave.

Povrativši se u Italiju, godine 1764. bio je imenovan profesorom matematike na pavijanskom sveučilištu. Na to mjesto pozvao ga opunomoćenik austrijske carice Marije Terezije u Lombardiji. Austrija se je pred cijelim svijetom ponosila što ima tako velikog učenjaka. Isto važi i za Italiju, gdje je Bošković najviše živio.

U svojem najugodnijem životu iznenada primi poziv iz Pariza od ministra vanjskih posala grofa de Vergeenes-a, da dodje na vrlo odlično mjesto u Pariz. Bošković se odmah odazvao pozivu te otišao u Pariz. Naravno, Austriji to nije bilo pravo pa ga je pozvala natrag na svoje mjesto. No taj poziv je ostao posvema bezuspješen, jer je Francuska dobro znala pridobiti za sebe velikog hrvatskog učenjaka. Francuski kralj ga je imenovao doživotnim upraviteljem pomorske učione za optiku i fiziku s plaćom od 8000 libara.

Nakon godišnjeg boravka u Parizu morao je Bošković podnijeti kao učenjak veliku nepravdu. Iz zavisti prama toli visoko odlikovanom inostrancu proglasiše njegovi protivnici njegovu nauku »O kretanju zvijezda repača« za izum Francuza Bougnera. To je Boškovića tako ogorčilo, da je zamolio vladu dopust i smjesta zapustio Francusku.

Dobivši dopust ode u Italiju i nastani se za neko vrijeme u Bassanu. Tu je da pet svojih novih knjiga. Ove knjige je posvetio kralju Ljudevitu XVI. U svemu je napisao devedeset djela.

Kad mu je bilo 70 godina dobio je iznenada poziv od austrijskog cara Josipa II., da izmjeri čitavu Lombardiju i da sastavi njezin točan zemljovid. To je bio za starca strašen posao, ali ga je ipak časno izvršio. Nakon toga je poludio. Umro je dne 13. februara 1787., a bilo mu je uprav 76 godina. Zakopaše ga bez ikakva sprovoda u župnoj crkvi sv. Marije od Pedone.

Tako je svršio živjeti veliki veleum, kojega Rim časti kao svojeg učitelja, dok ga čitava Italija smatra za svoj najveći ures.

Vječna mu slava!

DOPISI

IZ VRHA KOD BUZETA.

Sličica iz sela. - Kulturni pionir.

Nova zvezda na vrhučkom nebu je Giovanni Busacca. Sicilijanac nekakav. Vele, da je učitelj, ali mu se po delima toga ne vidi.

Došao je k nama, štono reč, s trbuhom za kruhom iz daleke Sicilije i ugnjezdio se namah u stanu hrv. učiteljice u školi, koja je od sada imala biti i talijanska i hrvatska, pače i na hrani kod hrv. učiteljice, gde je naskoro stao pokazivati i svoju veliku mudrost te je prečesto sanjao o »egipatskim loncima«...

Usled toga mu je učiteljica otkazala hranu.

Ukonačio se tada kod svojih prijatelja na Vrhu, ali i tu za kratko vreme. Biće, da ni ovi nisu mogli zadovoljiti svoga miljenika.

Tada je doveo iz Sicilije svoju majku, koju Vrhuci zovu »teta Zana« te si je stao sâm pripredjivati hranu, ali ne možda u svojem stanu, nego baš u premalenoj kuhinji hrv. učiteljice na istom ognjištu i na istoj njezinoj vari! Bilo je to zaista idilično gledati i trpjeti, kako se tu kraj iste vatre vare dva posve različita lonca, u jednome domaća istarska »pulenta« na mleku, a u drugome omiljelo sicilijansko jelo broskve sa paštom »šutom«!

Dodijalo je i to našem »meštri« pa će ti on jednoga dana grubo napasti i uvrediti hrv. učiteljicu pripraviv joj pre, zajedno sa svojim vrhučkim kaporijonima, sjajnu optužbu na Prefekturu, da ne pozdravlja sa decom talijanske zastave, da njezina školska deca bacaju po volji kamenje na školu, kada on podučava, da pravi propagandu i slično.

Ne sluteći hrv. učiteljica ništa zla o toj optužbi, prijavila je dogodjaj školskim oblastima, ali da: oni u Buzetu su ju jednostavno odbili sa svim prijavama, a oni u Kopru nisu njezine prijave ni primili. Razlog leži valjda u tome, što se sva njezina korespondenca zadržava, otvara, čita i cenzuriše negde u Buzetu.

I g. sindako iz Buzeta, mesto da kao predsednik mesnog školskog veća, izvidi stvar i kazni krivca, kaznio je samo našu učiteljicu te joj naložio, da s mjesta mora potražiti sebi drugi stan, sada na koncu školske godine i — na Vrhu!

No g. »insegnante« Giovanni Busacca ga je ipak pretekao time, da je najmio dva svoja »prijatelja« (dimmi, con chi vai, io ti dirò, chi sei!) i jednostavno dao pobacati njezine stvari iz kuhinje u spavaću sobu, a drugi dan po dva opet svoja čovjeka i po svojoj školskoi deci pobaca joj sve stvari iz čitavoga stana na voz pak hajd u drugu privatnu kuću, gde nema za nju ni za njezino dvoje nejake dece nj kuhinje, ni ognjišta!

Podjoše naši ljudi protestovati u Buzet radi nasilja »okupiranog« stana, ali da, sindako, kao sindako lepo ih primi, sve im obeća, a ne učini ništa, niti će ikada što da učini!

Tako, eto, taj sjajni pedagog iz Sicilije uništava jednu našu hrv. školu načinom, kojim samo on znade to učiniti.

U školsku zgradu je uveo sjelo fašija, tu je obdržavao javni pučki ples, uči pevati svoju decu »la mula rizza no la vojo no«, a sada eto proslavio se tim najnovijim kulturnim svojim činom!

Pa da nije to pravi pionir kulture i civilizacije?!

IZ SVETVINČENŠTINE.

Uvijek se tužimo, uvijek naricujemo, ali ovog ćemo puta ne samo izjadati se već upravo svečano protestirati. Kako smo već javili, kako nam se krade naše novine u gradu, sada se to počelo i po selima, podopćinama. Već dvije subote ne dobimo »Istarsku Riječ«, i to krivnjom kr. karabinijera. Listonoša nosio po običaju novine od kuće do kuće i čim je uručio dotičniku novinu karabinijeri kao iz zasjede oduzeše pojedincu iz ruku i spremiše je te odnesoše ne znamo kamo. Jednome prijetili ovako, drugome onako, jednoga nagovorili ovako, drugoga onako. Još pretprošli petak išli su s nekim popisom svih pretplatnika po selima i prijetili, da sutra (subota, kada se obično dobiva novina) ne smije niko uzeti novinu, jer inače.... uopće sve same prijetnje i strahovanja našeg naroda sa strane javnih sigurnosnih organa. Molimo da se ustanovi ovaj nesmisleni i izazivni moment: listonoša uručuje novinu, u isto vrijeme s njime idu karabinijeri i oduzimlju je seljacima onaj isti čas, kad je dobiju. Dakle kako, što? Rugate se s nama, igrate se s nama? Nismo mi majmuni, već ljudi kršteni kao i vi. — Listonoša veli, evo vam novine, ako je uzmete, eto karabinijera da posreduju. Radi toga naši ljudi ne da nijesu uzeli novinu već je nijesu mogli mogli uzeti. Nekoji, pošto su vidjeli karabinijere sa listonošom, su unaprijed rekli ne ćemo novinu, jer bi nam je karabinijeri ionako odmah oduzeli. I tako dalje i tako dalje. Dakle karabinijeri ili tko drugi uopće ne smije misliti, da smo mi odbili novine. To bi bila najnemoralnija tvrdnja. Mi bismo novinu vrlo rado i od svega srca uzeli i čitali, ali kako se iz ovoga vidi, otima nam se je nasilno pomoću javnih organa. To su eto činjenice, tako stoje stvari. Nekoje su žene, iza kako im je listonoša uručio »Istarsku Riječ«, smjesta rasprekidale i razkomadale pred očima karabinijera, samo da je ne moraju na njihov nalog uručiti. Zato su im strogo zaprijetili i kojekako riječima strašili te naše odvažnije žene.

Tako se eto dogadja u ovim našim krajevima. Mjesto slobode ropstvo, mjesto čitanja i time spojenog obrazovanja — neznanje, tminu i kradju naših novina. — Upozurujemo naše »gražane«, da smatramo više manje njih odgovorne za sve ove nedostojne činjenice, za sve ove nezakonite nepravde, a kraljevskim karabinijerima preporučamo, da nas ne uznemiruju i ne strahuju sličnim stvarima, jer mi imademo dosta teških bremena i osobito sada vrlo prešnog gospodarskog posla. Apeliramo na liberalni zakon naše države, na visoke državne funkcijonare, da zapriječe ovakvo ludo i bezmisleno i nezakonito postupanje, jer inače dužni smo sumnjati u postupak i iskrenost čak i samih kraljevskih karabinijera. Za danas dosta! Nama naše, vama vaše, pa što kome Bog da!

IZ MARČANE.

Tuča (grâd). — Strašna nesreća. — Našem seljaku izgorila staja i sijeno.

Prošle subote uveče, iza sunčanog zapada, nastala je velika tuča (grâd). Seljaci su se strašno preplašili, jer se pobojali da će im uništiti vinograde. Sreća je prohtjela, da je ta nesreća brzo prestala, tako da nije nanijela nikakve štete.

Malo zatim pojavio se u selu veliki dim. Ljudi su izašli napolje, da vide, što to gori. Najedamput začuju strašnu viku. Bio je to glas nesretnog Mata Deprato, kojemu se zapalilo sijeno u staji. U jedan čas bilo je na okupu skoro cijelo selo. Prisutni su se odmah dali na posao. Nakon trisatnog rada uspjelo im da obrane od vatre Depratovu kuću, koja se je držala za staju i koja je bila već počela goriti. Vatru u staji ne bilo moguće zagasiti sve dotle, dok nije izgorilo čitavo sjeno te krov i pod staje.

Kako doznajemo, u toj staji se nalazilo oko 40 q sijena. Cijela šteta iznaša oko 5.000 lira. Danas je cijela Marčana pod utiskom te velike nesreće.

IZ ČRNICE.

Danas ćemo vam se potužiti, što se kod nas ove godine nisu obdržavale starinske procesije u Presnim danima. Nije to bilo našom krivnjom, kaošto ni našeg svećenika, već krivnjom onih, koji se ne bi smjeli pačati u crkvene stvari i pobožnosti. Doznali smo, da se naš župnik mora prije javiti kuda i kamo će prolaziti procesija. A pošto je to pitanje sa strane općine i oružništva u Buzetu došlo prekasno, nije uopće ni došlo do procesija... Eto tako smo ostali prikraćeni u pobožnosti i u starom običaju. Ali, pitamo mi, zašto se pitalo ove godine glede procesija? Seljaci smo, ali znamo, da se s onim htjelo baš zabraniti procesije. Tâ mi znamo, da nas oni u Buzetu ne ljube tako, da se boje, da nas ne bi automobil pogazio idući procesijom po putima, kojima zapravo ne prolaze nego domaći vozovi... Dakle što? Poznamo mi mudrost onoga i onih u Buzetu, koji hoće da nam sasma ukinu naš hrvatski jezik u crkvi. Njima baš to smrdi, da se kod nas pjevaju litanije hrvatski. Naši su prijatelji u Buzetu time ubili dva zeca: zabranili našu procesiju, i ukinuli naš jezik, i treće, da se mogu držati procesije u Buzetu. Pošto se tu već par godina nisu držale, narod je dolazio k nama na crkvene pobožnosti. — Kako čujemo, u crkvene se stvari miješa i sama općina i — kako neki govore — orušništvo. Mi seljaci nismo učeni ljudi, ali ipak znamo, da je Bog stvorio sve narode i sve njihove jezike, i da je Njegova želja, da ga za to svi narodi i svi jezici hvale i časte u svojem jeziku, jer samo u materinskom jeziku može se jedino pravo i istinito moliti Boga. Nama Slovenima se hoće potjerati naš jezik iz crkve, kao da su crkve samo za Talijane; a oni bježe od nje. Danas se više ne pita da li redovito vršiš svoje kršćanske dužnosti, već samo imaš li crnu košulju!... To je veliko zlo, koje će pokvariti u moralnom pogledu dosta mladeži.

IZ ROVINJSKOGA SELA.

Hoće da se revanšuje...

Draga »Riječi«! Zadnji put si nas silno obradovala svojim člančićem. Javila si samu i čistu istinu. Naš nesudjeni župnik postavio si za zadaću, da nas posvema italijanizira. S djecom je bio započeo u školi, a s nama je mislio u crkvi. Sad vidi, da se je prevario. Više mu djeca ne jdu u školu, a istotako ni mi u crkvu. To i on vidi. Zato hoće da nas prestraši. Počeo nam je prijetiti, da ne će više niti u župnom uredu govoriti s nama u hrvatskom jeziku, nego da ćemo si morati tražiti tumače, ako se ne pokorimo. To pokorenje bi značilo, da bismo morali doći k njemu i reći: »Velečasni gospodine! Posvema se pokoravamo Vašoj misiji. Ako sami ne možete pogaziti naše narodne svetinje, onda ćemo Vam još mi pomoći!« ... Jok! Ne ide, more bre! Radje ćemo poći tražiti svećenika makar do same Učke, negoli se pokorimo tom političkom kortešatoru, vlč. g. Vatovzu!... On je kriv što danas ne zalazimo ni mi ni naša djeca u crkvu. Ugled crkve zahtjeva, da bude odmah premješten. Ako biskupski Ordinarijat u Poreču drži više do spasa naših duša, nego do italijanizacije našega mjesta, onda će sigurno znati, što mu je činiti. Mi čekamo!

IZ MOVRAŽA PRI BUZETU.

Danes vam hočemo naznaniti eno nepotrebno in za nas žalujočo novotarijo. Letos namreč smo imeli vse tri procesije na Prosne dane v latinščini. Kako je do tega prišlo, sami ne vemo. Gotovo je naš duhovnik debil ukaz, da se procesije vrše v latinščini. Da je kaj tacega naredil naš škofijski ordinarijat v Trstu, ne verjamemo. Mogoče je pak, da imamo sedaj škofa v Buzetu. Bilo kako bilo — naš duhovnik je ubogal i pel na procesijah latinski. To nas žali, ker on ni nas vaščane za to prej poprašal, in se ni z nami posvetoval. Mi se s tem ne strinjamo in protestiramo. To so reči, v katerih imamo mi vsi župljani besedo. Obžalujemo, da se uvaja v našo cerkev latinščina preko naše volje in proti nam. Saj smo mi vsi v vasi čisti Slovenci, in ni človeka pri nas, ki bi zahteval in želel italijanščine. Torej naše slovenske litanije in naše slovensko petje v cerkvi ni nobenemu na poti. Vendar — se je začel naš jezik goniti iz cerkve. To je en naravni škandal!

IZ ROVINJA.

Neopisivo siromaštvo.

Na naš grad se je ovalila strašna nesreća. Ideš li od kuće do kuće nigdje ne vidiš nego samo oskudicu. Krčme stoje po čitave dane prazne. Ista stvar vrijedi i za dućane. Život je vanredno težak. Zaslužka nema nigdje. Uslijed toga neprestano se pojavljuju sami vandalizmi i kradje. Dosta imamo straže u Rovinju, ali trebamo je još više. Ne znamo da li će kada i ovdje nestati bolji dani. Sadašnjost nam ne obećava upravo ništa.

IZ BUZETŠTINE.

Ukidanje starih običaja. - Hrvatska procesija u Črnici — zapriječena. - Latinizacija crkva.

Ovdješnji se upravitelj župa (Talijan) nakon dvije godine ipak se ujunačio, te pošao s procesijom u tri okolne crkve u sva tri Prosna dana. Mi ga razumijemo, ako i smo prosti ljudi. Kad je on držao da smo mi Hrvati već zreli za italijanizaciju crkvenih funkcija kad su se (njegovim znanjem?) zabranile hrvatske procesije u Črnici, onda se je on odlučio na to, da drži procesije u takvom broju, da je mogao g. svećenik bez srama s procesijom u okolicu. Doduše nas

PODLISTAK

Jadri :

Čuvajmo svoje narodne običaje.

Naša narodna poslovica kaže: Bolje da se selo satare nego običaji u selu. I mi širom mile Istre moramo se držati te stare narodne poslovice te čuvati svoje domaće običaje u svakom pogledu i na svim poljima našega života. Znaimo, da ćemo samo na taj način sačavati svoju narodnu individualnost i svoj narodni značaj.

Ne ću da ovdje na dugo i široko obrazlažem o raznim našim narodnim običajima, kojih ima mnogo, već hoću da posvetim malo pažnje starim običajevima kod pirovanja (ženidbe) u južnoj, srednjoj i zapadnoj Istri, gdje su opstojali sve do pred malo vremena, koji su nažalost skoro sasvim nestali.

Danas se samo priča, kako je bilo negda lijepo, kada je bilo sve »po domaće«. I baš to me je prinukalo, da napišem ovih par redaka, da time pokažem mladjima, kako su se do nedavna naši pradjedovi, djedovi i naši oci ženili.

* * *

Svaka mlada djevojka za udaju i momak za ženitbu odabrali bi si po svojoj slobodnoj volji svoga miljenika, odnosno miljenicu. Prema sporazumu obavijestili bi svaki svoje roditelje, da saslušaju njihova mnijenja.

Više se je puta dogodilo i to, da su roditelji momka isprosili za njega djevojku i bez njegovog znanja, ali to su bili rijetki slučaji, o kojim ne ću da raspravljam.

Prema sporazumu, došli bi na odredjeni dan k djevojčinim roditeljima obično otac momka i još koji bliži rodjak (stric ili ujak), da ju zaprose za udaju. Kad bi djevojka i njezini roditelji na to pristali, onda bi se učinila nekakva vrst usmene pogodbe. U toj pogodbi bilo bi u glavnom utanačeno, koji dan se ima obaviti vjenčanje i kako se ima pirovati. No bilo je i takvih slučajeva, da su se dotični »prosci« do nekoliko dana opet povratili k djevojčinim roditeljima, da sklope pogodbu.

Medjutim, kad bi momak počeo zalaziti k svojoj miljenici u kuću (ali ne svaki dan, kako je danas u modi!), svaki tjedan po dva ili tri puta i to obično u četvrtak, subotu i nedjelju.

Kroz to vrijeme pripravljale bi se na pirovanje obje strane, a naročito djevojčina, koja bi šivala šarene modrine (suknje) i ostalo ruho.

Kad bi bile malne sve priprave pri koncu, onda bi išli župniku za napovijedi.

Već iste nedjelje, kad bi župnik u crkvi oglasio prvu napovijed, mlada bi nevjesta (u društvu jedne od svojih bližih rodjakinja ili jedne od svojih najboljih prijateljica) išla sakupljati po cijelom selu i bližnjoj okolici svilene trakove, kojima bi si uplela vjenac za vjenčanje. U sredini tog vijenca je morao uvijek biti upleten i obruč od vinove loze. Najveći bi se vijenac upleo za nevjestu, a manji za mladoženju i ostale momke, pozvane u svatove.

Razumije se, da su se u ono doba svi bez razlike odijevali po domaćoj narodnoj nošnji: muški bijele tijesne gaće i korete od domaćega, ženske su nosile svoje šarene modrine, a sukna, otvorene cipele, a na glavi male crne kapice, tako da su bili svi jedan drugome slični kako jaje jajetu.

Mlada nevjesta i mladoženja bi pravodobno posvali svaki sa svoje strane rodbinu i bliže prijatelje u svatove.

U večer, dan prije vjenčanja, sakupili bi se svatovi svaki na svoju stranu na večeru. Momci bi došli oboružani kuburama te bi još iste večeri sa strijelcima iz kubura navještavali radost, koja dolazećega dana ima da slijedi. Mladoženja našao bi si slično jednog ili više svirača sa mijehom, a kod imućnijih bilo bi i sa roženicama ili sopelama, koje se još i dan danas običavaju u Marčani, na Filipanštini i nešto malo na Labinštini. Od strane mladoženje bio bi tako vodja imenovan »stari svat«, a sa strane nevjeste »domaćin«. Ta dva muža vodila bi cijelo društvo. Naravno, nastojalo bi se za to izabrati takove muže, koji su znali zbijati razne šale, eda bude zabavnije i veselije društvo. Pravi užitak je bio te ljude gledati kod večere: tu se jelo, tu se pilo i pjevalo razne narodne pjesme sve u šesnaest. Pa ni ona stara domaća »Oj nina nena, rožice rumena...« nije nikad izostala.

Poslije večere bi se obje strane sastale te bi se počelo plesati. Plesanju, streljanju i pjevanju nije bilo ni kraja ni konca: obično bi trajalo do kasne noći, dok bi se napokon rastali te otišli svaki svojem stanu.

Došao dan pira. Već rano ujutru bi izvjesili na prozoru kod mladoženje zastavu. (Ta zastava je bila nekakve posebne vrsti te se obično rabila samo u slučajevima pirovanja). Na vrhu stijega imala je koplje sa kolačem i četirim biranim jabukama. U kući se pripravljao ručak, a pred kućom se sakupljali svatovi. Kad se skuha ručak, išli bi svi pozvani u kuću te ondje doručkovali.

Poslije ovog ručka otputila bi se svaća sa mijehom ili roženicama i barjakom na čelu, koju je vodio »stari svat«, po nevjestu. Putem su pjevali i streljali iz kuburâ. (Desni djever

...ić nije pjevao ni odgovarao »Ora pro ...is«, nego su ljudi hodili kao mrtvaci. ...ai svoju misleći... Kad bi njihove mesli ...le na kamen, razbile bi ga. G. svećenik sa ...e talijanske djece pjevao je latinske litanije. ...da je kuntent on i njegovi komandanti ...Buzetu.

Radoznali smo, da se time slaže i biskupski ...ordinarijat u Trstu.

IZ CRNE GORE.

Uspjela prestava »Nade«...

Piše nam prijatelj iz Crne Gore: Ovdje nas ...ma više Istrana. Živimo u najvećem miru i ...zadovoljstvu. Crnogorsko pučanstvo susreće ...as sa najvećim simpatijama. Nikad se ne pri...redi ovdje kakva zabava a da ne pozovu i ...as. Tako su vam, na primjer, Sokoli i ovih ...ana priredili u Starom Baru jednu zabavu, ...koju su i nas pozvali. Prestavljala se vrlo ...spjela »Nada naše Istre«. Sama igra je pro...budila takvo zanimanje, da se morala po dva ...puta opetovati. Medjutim g. Kovačić iz Opa...tije nije mogao ostati niti kod jednog čina te ...predstave, jer su ga odmah oblile suze kao ...rasi. Došla mu napamet majka... Toliko za ...danas, a drugi put ću Vam se javiti opširnije. U Starom Baru 10/V. 1923.

Joso P.

Luca i Mara i Ninetta

pod Rulojem v Reke.

Luca: Dobar dan, frajla Ninetta, jušto da gremo malo k vam. Kako je? Ste ča živi?

Ninetta: Ca ste to vi? Da bi me vaje vrag zel, ako bim vas bila poznala! A ca delaju oni vasi dva filozofi: Jurina i Franina?

Luce: Hvala na pitanje, mojemu Jurine ni stabega poznat.

Ninetta: A ca bi reć, da ne pride malo v Reku?

Luce: Govori, da mu je stolica sada va reće, ma prvi put kada bude stitik, da će se i on malo dovaljat do Reki.

Ninetta: Ja — zac misli, da te ga ovdeka nabumbai alamaka z uljem odi licini!... ...e mu se dat!

Luce: A ća bi reć, da već ne davaju ulja?

Ninetta: Ne davaje ga, zac ulje gusta beci — a puli nas v Reke ima svega i svatesa, samo beci ni! A ca dela pak vas Franina, Mare?

Mara: Po navade — malo je cimpiigast postal, ma ća ćemo no — leta su! Nego mi smo prišle do vas za neć drugo...

Ninetta: A po ca to?

Luce: Poslali su nas muži, da vas pitamo: ća je z onem blaženem Rokacem? Već ...a ni nekoliko dan ni ćut ni videt!

Ninetta: Ja vam ni sama ne znam pravo, ...a j' s njim... Samo to znam, da j' sal va Krapinu, da se leci...

Mare: A ća mu je?

Ninetta: A ki vrag zna! On govori, da ima nekakovu siatiku. Znate vi, ca je to siatika?

Luce: Bornice ne znam.

Mara: Ne znam baš ni ja.

Ninetta: Ja mislim, da kada muškem pocnu susti molevat, enputa reku, da je to siatika. Nego cera mi piše, da mu j' bolje — i da će brzo nazad prit.

Mara: Ma ter neka i pride! Već je i doba!

Luce: A je ća novega v Reke?

Mara: Naši muži su nam trdo preporučili, da vas pitamo, ako vi znate ća onako odi pulitiki.

Ninetta: Nec je — nec! Da ne bi drugo bilo nego on veli obed...

Luca: Ki obed?

Ninetta: Ca ne znate? Vi ste svi skupa divi, ter ste! Zac ne citate »Vedettu«? Tamo vam je bilo stampano, koliko j' ki pojil, koliko popil i ca je ki rekal i ca ni ki rekal i sve takove stvari.

Mara: A za kega je bil ta obed?

Ninetta: A za kega ako ne za starega Grošića! To vam je bila fraja, kakove ni bilo ni blizu ni dugo!

Luca: A ca j' storil ta Grošić, da su mu napravili tolik obed?

Ninetta: Ca j' storil? On je prej nekoliko let bil s arcidukesom Stefanijom, ka je bila žena odi Rudolfa, valje dole va Jerusolime. On se je na tem putovanjem ponasal tako lepo i pristojno, da ga je valje Franc Jozef k sebe prizval i rekal mu: — Bravo! Do sada si se zval samo duhtor Grošić — no od sadahna ćes se zvat: Rejirunsrat Grošić. I od enega dneva zval se je Grošić — Rejirunsrat. Beseda ni jušto lepa, ma je zato cast velika . . .

Mara: A velika! velika! Zaslužil je, da mu store jednu dobru večeru...

Ninetta: Nisu mu ju miga zato napravili!

Mara: Nego zać?

Ninetta: Čekajte! On je prej nekoliko let bil i duhtor va Kastve. Kada je tamo prisal, valja se je zapisal va hrvasku Citalnicu.

Luce: E — enputa je zaslužil, da mu pripravé jedan veli obed.

Ninetta: Ja — ma mu ga nisu zato napravili. Oni su mu napravili obed zato, ca ga je Musselini napravil senatora va Rime.

Mara: E — to je pak drugi par rukavi! Zać jedan čovek, ki je bil Rejirunsrat pak član Citalnice i senator, to će reć, čovek, ki je mogel da ugodi i Franc Jožefu i Hrvatom i Mussolinu, ne zasluži samo jedan obed nego pedeset najvećeh fraj. A je još ća novega?

Ninetta: Novega je jos to, da ona paritetika, ki je imela ono v Opatije rodit Stato indipendente di Fiume — sadahna gre finalmeeeente — va slamu.

Luce: Va slamu?

Ninetta: To će reć — va Rim. Nadejem se, da će se tamo već jedanput rodit ta bestijica odi fiumanske republiki.

Mara: Bilo bi i doba! A dobro je, da je tamo šal i duhtor Grošić s klešći, ako bi za potrebu bila jedna mala operacion...

Ninetta: Sve će bit iepo i dobro, ako paritetika sopet ne zgubi...

Luce: Će bit ća bude! A sada Bog s vami, frajle!

Ninetta: A kamo greste vi dve sadahna?

Mara: Gremo na Trsat mašu platit. Bog s vami!

Ninetta: Bog! Bog! Molite malo i za me, a kada pridete doma pozdravite oni vasi ćakuloni — Jurinu i Franinu.

Luce: Hvala na isti način!

Širite „ISTARSKU RIJEČ"!

...e osim kubure oboružan i sa jednom ...kom sabljom iz starodavnih vremena). ...da bi napokon stigli k nevjestinom stanu, ...da bi zapjevali: Jušto sad smo prišli dra...gi pred dvorove ...

No tu bi ostali malko razočarani: našli bi ...zatvorena vrata i sve prozore kao u pola noći ...kao da nitko za njih i ne zna. Kucali bi i ...ovdje i ondje, zvali i streljali iz kubura, ali od ...nikoga ni duha ni sluha. I to bi trajalo duže ...vremena, dok bi se napokon pokazao na pro...zoru »domaćina«, koji bi srdito i oštro upi...tao — što tražite?

»Stari svat«, koji je bio već pripravan na ...ovo pitanje, odgovori:

— Izgubili smo pticu-golubicu. Dobri ljudi ...nam kazali, da se je kod vas sakrila.

»Domaćina« opet odgovara kratko i surovo:

— Dragi moji prijatelji neznani! Vi ste se ...prevarili, ili su vas drugi prevarili!... Ja vam ...kažem samo toliko, da ste na krivom putu. ...Zato vas lijepo molim, da mirno otidjete ...odavle i da dadete kući mira.

Nato je odmah zatvorio prozor te za neko...liko časaka nije se više niti pokazao.

»Stari svat« pokuca svojim debelim štapom ...i što traže.

»Stari svat« uljudno zamoli »domaćinu«, ...da otvori, jer da se oni žele sami na svoje oči osvjedočiti, da li je uistini njihova ptica-golubica ondje skrivena ili nije.

No »domaćina« ne će ni da sluša njegovu molbu, već osorno odvrati:

— Kod nas zbilja nema onoga što vi tražite, za to — otidjete!...

»Stari svat« nastavio bi onda malo ozbiljnijim tonom opozovajući »domaćina« na posljedice.

— Ako ne otvorite — reče — milom, otvorit ćete silom. Mi ne poznamo šale!

»Domaćina« bi se kao prepadnut malko počesao i pogledao naokolo i kad bi vidio pred vratima čitavu masu oboružanih ljudi, onda bi sišao dolje, otvorio vrata i rekao:

— Mi imamo ovdje više ptica-golubica, ali su sve naše domaće. Budite uvjereni, da ovdje nema ništa vašega...

— Briga nas ima ili nema! — odvrati ljutito »stari svat«. — Nama su dobri ljudi kazali, da je naša golubica kod vas zarobljena i mi se moramo na svoje oči osvjedočiti.

— A da li biste prepoznali svoju pticu-golubicu? — upita »domaćina« »staroga svata«.

— Odmah, na prvi pogled bi ju prepoznao!

— Dobro — reče »domaćina« — ja ću vam sve jednu po jednu pokazati, ali da ustupite u moje dvorove, to pak vam ne dopuštam.

(Nastavit će se.)

IZ DRAGUĆA.

Velecijenjeni gospodine uredniče! Mi svakim danom osjećamo veliku potrebu našeg narodnog svećenika. Naši narodni svećenici, kojih i onako imamo već malo u Istri, smatraju crkvu i njezine obrede za nešto svetoga. Za talijanske svećenike žalibog ne možemo to ustvrditi. Pomislite si samo: imamo ovdje jednog talijanskog svećenika, koji čini u crkvi samo komedije da mu se više puta moramo smijati. Bit će doduše da upliva koliko na njega i rujno vince, ali to ga ni najmanje ne ispričava. Mi ne možemo nigdje gledati komedije, a najmanje pak u hramu božjemu. Srce nas zaboli, kad gledamo, kako se ponaša taj čovjek v pijanostvu, odnosno kako se izrugava sa našim jugoslavenskim narodom! Već nam je njegovo držanje tako dozlogrdilo, da ćemo mu, ako se ne popravi, morati usklikuuti: »Torna in tuo paesello!«...

IZ VARVARI KOD POREČA.

Kradja.

Naš seljak Antun Kalac pok. Mata ustao se prošlog četvrtka u 4.30 sati ujutru u svrhu, da odvede kravu na pašu. Došavši do staje, koja se nalazi tik iza njegove kuće, silno se iznenadi, kad opazi razbijena vrata i prozor. Stupi u staju i vidi, da su mu nepoznati zlikovci ukrali kravu. Brže bolje potrči u Poreč i prijavi cijelu stvar oružnicima. Oružnici su se dali odmah u potjeru za tatovima, ali bez uspjeha. Kalac trpi štetu od 3500 lira.

IZ GROŽNJANA.

Blagoslov novih zvonova.

Za vrijeme rata bili su i kod i kao i po ostalim župama u Istri sekvestrirani zvonovi. Sada pak smo pred nekoliko vremena dobili nova. U nedjelju, dne 13. t. mj. obavio se blagoslov novih zvonova. Tom činu je prisustvovalo mnogo naroda iz mjesta i okolice. Školska djeca bila su odjevena u bijelim odječama.

Gospodarstvo

Otkud današnja skupoća?

Svjetski je rat skrivio mnogo zala na svijetu, no nijedno od tih zala nije tako općenito, kao što je skupoća. Ona pritište i zabrinjuje najveći dio svijeta, pa nema danas ništa, o čem bi se toliko raspravljalo, koliko upravo o skupoći. Citavi staleži, a osobito seljački, radnički, obrtnički i činovnički jadikuju, da ne zaradjuju dosta ni za najnužniju hranu i odijelo, a kamo li za što drugo. Nezadovoljstvo je radi skupoće veliko. Zato se države jedne s drugima sastaju pa raspravljaju, kako da se popravi gospodarsko stanje u svijetu i kako da se stane na kraj nesnosnoj skupoći.

Skupoća je ratna baština. Rat je u svijetu mnogo toga poremetio, a najviše gospodarstvo. Zbog rata nastale su velike promjene ne samo u gospodarstvu pojedinaca, nego i čitavih naroda i država. Velike tvornice, koje su do rata izradjivale seljaku i obrtniku potrebne stvari, pretvorene su u radionice ubojitog oružja. Druge tvornice morale su manje raditi nego prije radi toga, što je sila radništva pozvano u vojsku i na ratište. A ono, što su tvornice izradjivale, bilo je u prvom redu za potrebe vojske. Tako se dogodilo, da je brzo nestalo i odijela i svakakvih drugih stvari, koje su nam bile za život nužne, a ono, što si i mogao dobiti, to je počelo bivati sve skuplje. Na trgovima je bilo sve manje robe, potrebe su bile sve veće, i odatle je eto stala rasti skupoća.

Ali kakogod je bilo s tvornicama, tako je bilo i u poljodjelstvu. Radne sile su morale u rat, a kod kuće je ostala neobradjena zemlja. Dovoz iz stranih zemalja postao je nemoguć, a k svemu je tomu došlo još i to, da je vojska potrošila najveći dio hrane. Radi toga počela je skupoća odmah u početku rata rasti, i što je rat dulje trajao, to je skupoća više rasla.

Bilo je mnogo ljudi, koji su mislili, da će skupoća odmah popustiti, čim rat prestane. No dogodilo se obratno: ona je još više porasla. I sad se ljudi u čudu pitaju: kako je to, da se iza rata nisu vratila stara jeftina vremena, nego je skupoća još narasla i još uvijek raste?

Nekada je rekao jedan general, da za rat treba državi novaca, novaca i opet novaca. Prošli rat je pokazao, da je to doista potpuna istina. Zaraćene države imale su u vrijeme rata strašne troškove, a prihodi su se državni jako umanjili. Ta zamrla je trgovina, smanjile se carine, porezi su se manje plaćali, jer je svijet bio u ratu, i tako je svega bilo manje, pa su države morale da troše sve stare zalihe novca, državne su blagajne ostale prazne, a kako je trebalo novaca, države su ga posudjivale, i što je rat dulje trajao, to su državni dugovi bili veći.

Kad se rat svršio i kad su državnici počeli pregledavati državne račune, ustanovili su upravo žalosno gospodarsko stanje: na jednoj strani gomila dugova, a na drugoj žalosna slika opustošenih krajeva, uništenih tvornica, praznih skladišta, a k tomu hiljade unesrećenih obitelji, kojima su hranitelji, najbolja radna snaga, ostali na bojnom polju. K svemu tomu došlo je još i to, da su željeznice i parobrodi bili u potpuno ruševnom stanju, jer u vrijeme rata nije nitko mogao da ih popravlja. A i kod tvornica se iza rata pokazalo veliko zlo. Rekao sam, da su u ratu tvornice pretvarali u radionice za vojničke potrepštine, a kad je rat prošao, trebalo im je opet dati, da izradjuju one stvari, koje su i prije rata izradjivale. Ali od čega da izradjuju stvari, kad nema sirovina za tvornice? A ako i ima ugljena, željeza, repe (za šećer i drugih sirovina, teško ih je dovesti, jer željeznice ne valjaju, jer nema dosta vagona ni ladja, koje su u ratu uništene, a i teško ih je nakupovati, kad nema novaca, a na dug svatko teško daje. Ukratko: gospodarska propast. Vojnici su dolazili kući, da se povrate mirnom privrednom radu, a kod kuće su bile potrošene sve prištednje, zanemareno gospodarstvo, obitelji izgladnjele, a mnogi su se još i zadužili. Trebalo je nabaviti hrane, odijela, novo orudje, sjemenja, a odakle? Država je dakako bila prisiljena davati potpore, no njen je papirnati novac gubio sve više vrijednost, jer su države pravu vrijednost — zlato i srebro — većinom davno u ratu potrošile. Novac nije više odgovarao vrijednosti, koju je označivao. Svuda se stala mnogo tražiti i kupovati hrana a i ostale potrepštine, ali svega je toga bilo malo, pa su cijene rasle. Nije dakle čudo, ako je radi padanja vrijednosti novca i radi toga, što su svi tražili da kupe hrane i drugih potrepština, a svega je toga bilo malo, skupoća počela tako silno rasti.

Ali nije još ni to sve, otkud je narasla današnja skupoća. Još i to treba znati, da su u gospodarskom pogledu narodi i države medjusobno usko vezane. Ako se poremeti gospodarstvo u jednoj državi, osjete to i mnoge druge države. Znamo, da je i u mirno vrijeme nerodica u Rusiji prouzročivala skupoću po čitavom svijetu. Tako je i sada. Poslije rata ostala je Rusija sve do danas neuredjena i gospodarski gotovo uništena. A baš Rusija je bila uvijek žitnica Evrope, i zato bez gospodarske obnove Rusije nema govora ni o gospodarskoj obnovi Evrope, nema govora o jačem padanju skupoće. To sad uvidja sav svijet, pa se svuda govori i radi na tom, da se opet počnu obradjivati nepregledna ruska polja, da se poprave njihove željeznice i da se nanovo počnu iskorišćivati ostala prirodna bogastva u Rusiji.

Osim svega toga rat je donio još jedan vrlo važan uzrok skupoće. Taj je uzrok materijalistički duh, koji je zavladao većim dijelom čovječanstva. A šta je to materijalistički duh? To vam nije ništa drugo, nego neobuzdana želja za obogaćivanjem i neko ružno gramženje za uživanjem. Novac je danas velikom dijelu ljudi jedino i najveće božanstvo. Zlatno tele ima, nažalost, danas najviše poklonika. Na tom putu do bogatstva ne paze ljudi, što je dopušteno, a što nije, što je pošteno, a što nije. Stoga je lihvarenje svuda preotelo maha. Ima trgovina i tvornica, koje nose 1000 na stotinu dobitka, a vlasnici se tih poduzeća time još hvale. Otkuda im se toliki dobitak zgrće? Od skupoće. Vidimo, da se trgovac i tvorničar ne zadovoljava više malim i pravednim dobitkom. U ratu je bilo bezdušnika, koji su izrabili sveopću oskudicu, pa su lihvarenjem u kratko vrijeme stekli velike imutke. Primjer takvih bezdušnika lihvara zaveo je mnoge druge, koji jednako hoće, da preko noći postanu bogataši. Čini se, da je taj sebični, pohlepni, materijalistički duh jedan od najvećih uzroka skupoće poslije rata. Zlo je to, što novac ima takvu moć nad ljudima, i što ih ima samo malen broj, koji se ne daju pod jaram tog novca. Najviše ljudi danas mrzi rad, pa samo misle na to, kako da se obogate, pa da više ne moraju raditi. I tako jedni ne će da rade, a drugi su u ratu postali nesposobni za rad, pa eto ti onda, da se danas u svijetu manje radi. A kad manje radiš, onda i manje imaš. Tako je i s narodima: danas u cijelom svijetu manje ljudi radi nego prije, pa zato je veća oskudica i veća skupoća. **J.**

Cjepanje loza na „sopelicu"

Tu vrst cijepanja pronašao je pred kakvih dvadesetak godina slovenački seljak u Goričkoj. Kasnije su došli i sâmi stručnjaci do toga, da je takvo cijepanje najbolje. Seljaci, koji su pokušali na taj način cijepati, vele, da im na taj način loze više rode.

Zbog toga smatramo svojom dužnosti, da tačno opišemo taj način cijepanja.

1. Po dosadašnjem iskustvu spoznalo se, da je najbolje vrijeme za takvo cijepljenje mjesec julij. Dosadašnje iskustvo je pokazalo, da je ovaj način cijepljenja u srednjoj Istri dobro uspio i početkom augusta. Da se to cijepanje ponese, treba postupati ovako:

Divljaka (divlja loza), koju namjeravamo cijepiti, ne smije se ništa skratiti. Cijep za takvo cijepljenje mora biti približno tako debeo, kako je podloga; ako je malo tanji, ništa zato. Treba paziti, da je cijep približno tako star, kako i mladica, na koju ćemo ga staviti. Kad se cijepovi izabiru, nek se pazi, da ih ne uzimljemo s loza zaraženih od peronospore, nego s posvema zdravih loza. Nabrane cijepove zavijemo u mokri mah ili u mokru krpu.

2. Kad se hoće cijepiti, poklekne se uz lozu, potraži na mladici, koja najravnije u vis raste, kolence, koje nema pridruška i nije skrivljeno, nego je, koliko je moguće, ravno. Nato se 1 cm nad okom toga kolenca (člana) na divljaki zareže kora sve naokolo mladice, ali treba paziti, da se ne zareže u drvo nego samo koru (lub). Skoro na jednaki način zareže se koru (lub) i sprijeda (tik pod okom), ipak ne okolo naokolo mladice nego nekoliko više nego do polovice njenoga opsega. Na protivnoj strani mladičina oka, ili za okom njezinim, ne smije se kora (lub) prerezati. Sada se okolo, odozgo i odozdo prerezana kora odlupi, a kora (lub), koja je samo zgora vodoravno prorezana i ona pod okom podigne se tako da strši od mladice.

Kad je to gotovo, potraži se primjeran cijepić i to oko bez pridruška. Kako smo postupali kod podloge, tako učinimo i na plemenitoj mladici ili cijepiću oštrim nožem zarez okolo naokolo mladice 1 cm nad i 1 cm pod okom i napokon se zareže koru (lub) za okomo uzduž i to od gornjeg i dolnjeg vodoravnog zareza. Inače si lahko prištedimo gornji vodoravni zarez, ako cijepić jednostavno 1 cm nad okom vodoravno odrežemo. Kad je to gotovo,

podigne se pomoću drvene ili koštane zagvozde ili nokta kožu (lub) od straga tako, da ga skoro do oka odijelimo od drva cijepića. Nato se prime oko sa dva prsta i otrgne; ali treba paziti, da u kori (u lubu) iza oka ostane jedro ili zrno, inače se oko ne bi primilo.

Oko s kožom (sopelica) se položi što hitrije na mjesto, gdje je stajalo prije oko na divljaki (slovo a na slici 10). Koža na divljaki, koju smo prije olupili i koja sada dole visi, pridigne se tako gore. Podugast zarez na hrptu sopelice gdje se pokrije s pomadom kože, koja na podlozi visi dole i koju smo navlaš za pustili, kad smo podlogu pripravljali.

3. Za povez neka se rabi gumijeve trakove. S povezivanjem počne se pod okom i to tako, da s prvi movojem pritisnemo k sopelici cijepića kožu divljake, koja visi na podlogi dole. Kad smo gumijev trak odozdo jedamput ili dvaput ovili, nastavi se povezivanje preko kolenca (člana) nad okom. Trak se nato nad okom ovije jedamput naokolo. Zatim se veže iznova proti gore i to tako, da se učini preko prvanjeg poveza nekaki križ. Kad smo na gornjem dijelu sopelice još jedamput ili dvaput trak ovili, načini se još na drugoj strani oka križ i povezuje na dole, gdje se onda kraj traka tako podtakne, kako se čini kod cijepljenja loze na zeleno.

Kad se povezuje treba paziti osobito na to, da oko dobro prilegne na podlogu, jerbo ako ostane medju podlogom i cijepom praznina, oko se ne prime. Pri cijepljenju i povezivanju treba paziti, da se mladica ne prelomi, što se osobito rado dogodi na cijepljenom mjestu.

4. Osam dana nakon cijepljenja se već pozna, ako se je oko primilo ili nije. Ako se je počeo trak gume zajidati u mladicu, treba ga odstraniti. Drugoga posla kod takovih cjepanica nema prve godine. Druge godine sprojeća ili već zimi prve godine treba cijepljenu mladicu nad okom skratiti i odstraniti sve druge divlje mladice. Katkada perene plemenito oko jaku i po više metara dugu mladicu.

S ovakvim cijepljenjem izgubi se doista mnogo vremena, ali se na to ne smije gledati radi krasnog uspjeha.

Jesu li ljudi i prije dvije hiljade godina gnojili svoja polja? Jesu i nisu. Najviše su onda ljudi mislili, da moraju zemlju pustiti, da otpočine i da se odmori, pa da dobije nove sile. Zato su je jedamput zasijali, a onda opet nisu, pa tako naizmjence. Gnojili takvu zemlju nisu. Ali u ono vrijeme je ljudima bilo već i to poznato, da je gnoj hrana zemlji. Stari Rimljani su vrlo cijenili gnoj za gnojenje zemlje, pa su imali i boga stajskoga gnoja, koji se zvao Sterkulij. Gnojili su zemlju životinjskim gnojem su držali ptičji gnoj, zatim čovečji a na trećem mjestu istom životinjski gnoj. Od životinjskoga gnoja su najradije gnojili ovčjim gnojem, zatim konjskim, kravskim i govedjim gnojem, a svinjski gnoj su smatrali najslabijim. I stari Židovi su poznavali vrijednost gnoja za poljodjelstvo. Često su gnojili marvu za odredjeno zemljište, da ga tako pognoje. A i iz štale su sabirali gnoj i gnojili njim svoju zemlju. Tako je bilo kod najnaprednijih starih naroda. Ali je bilo i takvih naroda, koji nisu znali, što vrijedi gnoj zemlji.

Tudja valuta.

Trst, 24. maja 1923.

ugarske krune	0.40	0.45
austrijske krune	0.0290	0.0310
češko-slovačke krune	61.70.—	63.—
dinari	21.70.—	22.—
rumunjski leji	11.—.—	11.50
njemačke marke	0.0390	0.0430
dolar	20.65	20.75
francuski franki	137.—	137.50
švicarski franki	372.50	375.—
engleski funti papirnati	96.—	96.—

Politički pregled

Ruhr i Lausanne. Oči čitavog svijeta danas su uperene u dvije točke na evropskom kontinentu: u Ruhr i Lausannu. Na tim dvjema točkama rješavaju se stoljetni konflikti. O rezultatu ruhrske okupacije ovisi poredak u zapadnoj Evropi, dok lausannska konferencija ima da uredi komplicirane probleme, koji se jednom riječju mogu označiti istočnim problemom.

Ta su dva problema tako usko vezana izmedju sebe, da ih je gotovo nemoguće shvatiti, kad ih promatramo odijeljeno.

Protagonisti prve i druge drame jesu gotovo isti. S jedne strane pobjednici velikog rata, s druge strane pobijedjeni. Sadržaj opet isti: Otpor pobijedjenih protiv mirovnih uvjeta. U Ruhru se Njemačka opire da izvrši mirovne uvjete, a u Lausanni Turska. U Ruhru je glavni junak Francuska, a asistiraju joj Engleska i Italija, dok na lemanskom jezeru tu ulogu ima Engleska uz više ili manje aktivnu ulogu Francuske i Italije.

To je vanjski izgled borbe. Medjutim kad gledamo malo dublje u te borbe, kad borcima skinemo maske, onda moramo ustvrditi, da to nije samo borba izmedju Francuske i Njemačke, Grčke i Turske, već u isto doba i borba izmedju Francuske i Engleske. Upravo kad promatramo današnje dogadjaje s te strane, onda vidimo svu njihovu interesantnost, ali i odsudnu važnost za čitav svijet.

Centralni problem francuske vanjske politike jest danas u njezinu odnošaju spram Njemačke. Naprotiv oči britanskih državnika uperene su na istok, na Indiju, na puteve, koji vode u Indiju i na susjede Indije. Francuskoj je istok sporedno tržište, kao što je i Engleskoj Ruhr. Svaka od njih hoće da sve sile koncentrira na glavnu frontu i da se riješi sporednih. Zato na početku lausannske konferencije, Poincare ne će konflikta s Turskom jer je okupiran ruhrskom akcijom. Obratno Curzon svraća pozornost na istočna pitanja, a ne će da se angažira u ruhrsku aferu.

Različiti ciljevi Francuske i Engleske datiraju od konca rata: Francuska sklapa s Turskom posebni mir u Angori, dok Engleska angažira Grčku u rat protiv Turske. Medjutim Grčka je poražena; Poincare triumfira nad Lloydom Georgeom; Lloyd George predlaže spram Njemačke blažu politiku, ali na to slijedi Poincareov protuudarac, kad Francuska povlači svoje čete sa Čanka. Uopće možemo kazati, da je za francusku politiku spram Turske odlučivalo držanje Engleske spram Njemačke: svaki pomirljiviji akt Engleske bio je popraćen sa strane Francuske sa pomirljivijim aktom spram Turske, kao što je i Engleska odgovarala na svaku francusku koncesiju Turskoj sa protuudarcem u ruhrskom pitanju.

Ta je igra trajala čosta dugo, a Poincare ju je vodio viešto tako često s temperamentom i otkrivajući karte. U toj je borbi pao Lloyd George. Medjutim u Lausannu je pošao lord Curzon, bivši potkralj Indije, jedan od najčvršćih stupova engleske orijentalne politike. On je vodio spram Turaka drukčiju politiku. Na mahove je Turke terorizirao, a na mahove im je popuštao. Rezultat je njegova vodjenja lausannske konferencije bio taj, da je Ismet-paša odvratio od Francuske, uvjerivši Turke, da je Francuska upletena u ruhrsku aferu i da im ne može pomoći. Turci su dotada vodili politiku cijepanja Francuske i Engleske. Oni su kušali izrabiti Francusku protiv Engleske. Medjutim engleske intrige uspjele su tako, da su Turci popustili Englezima na štetu Francuske. Ismet-paša donio je iz Angore pristanak na sve zahtjeve Engleske, a još k tome i Chesterove koncesije, a sve na štetu Francuske. Francuska naime ima uložen kapital u Otomansku banku, u razne željezničke koncesije. Na svim tim točkama Turci su nepopustljivi. Ta promjena turske politike ne daje se drukčije protumačiti nego na taj način, što su se Curzon i Ismet-paša sporazumjeli na štetu Francuske.

U Bugarskoj se pojavljuje jaki pokret, koji ide za tim, da dodje do ujedinjenja Bugarske i Jugoslavije. Sadašnji bugarski ministarski predsjednik Stambolijski smatra za neprijatelje Jugoslovena i Bugara, sve one, koji na bilokoji način kvare dobre odnošaje izmedju Srba i Bugara. Medju takve ubraja i makedonske iredentiste. Ti ljudi obično izazivlju same konflikte na jugoslovenskoj granici. Stambolijski hoće da to jedamput za uvijek zapriječi. U tu svrhu je poslao prošlog tjedna velike odjele četa u Makedoniju, da energično postupe protiv tkzv. makedonstvujušči. Vladine čete su polovile sve makedonske ustaše te pozatvarale njihove vodje. Sada rade na tomu, da unište i zadnji trag makedonskih komitaša. Sredstva, kojima se služi vlada, nijesu baš najljepša, ali je cilj velik.

Razne vijesti

Domaće novosti.

NAŠ NARODNI POSLANIK DR. U. STANGER ZA NAŠU RATNU SIROČAD. **Naš narodni poslanik g. dr. Ulikse Stanger upravio je na ministra financija (podtajništvo za vojničku pomoć i ratne penzije) ovaj upit:**

Potpisani molim da mi se javi, koji se razlozi protive priznanju i likvidiranju vojnih penzija udovama, sirotama i roditeljima vojnika u Julijskoj Krajini te koje mjere treba poduzeti za potignuće doznakâ, koje su predvidjene u zakonu.

Ima mnogo stotina podrešenih molbi, koji već odavna čekaju riješenje, dok tisuće i tisuće ratnih sirota ne prima već dvije godine nikakve potpore akoprem se bore sa neopisivom oskudicom. Zbog žalosnih ekonomskih prilika Istre uzaludno se obraćaju na svoje sugradjane i općine, jer ne mogu dobiti od njih nikakve potpore.

Ne upuštavam se u navadjanje konkretnih slučajeva, jer mi je poznato, da nije bila n. pr. voloskom okrugu (kotaru) u zadnjih 6—7 mjeseca likvidirana niti jedna doznaka.

Molim pismeni odgovor.

DR. U. STANGER.

Komunistički «Lavoratore» i ministar De Stefani. Predprošle nedjelje držao je ministar financija u Milanu govor, u kojem je spomenuo, kako je od početka svog nastupa išao za tim, da poveća državne dohotke i da se izdaci što više moguće smanje. Tako su bili i troškovi za isbranu smanjeni na cigle tri milijarde. Uslijed toda da iznaša prištednja 328 milijuna lira. Proračun javnih radnja doseže 750 milijuna. Deficit na željeznicama, koji je bio predvidjen u novembru prošle godine za 654 milijuna, bit će ove godine reduciran na 374 milijuna. Za par godina da uopće ne će biti deficita. Ministar De Stefani drži, da se ekonomski položaj zemlje radikalno poboljšao i to uprav pod fašističkom vladom. Nacionalističke novine u Italiji zastupaju isto mišljenje i u zvijezde kuje ministra financija. Medjutim ovdješnji se Lavoratore obara protiv toga i veli: ... Fašistička štampa pjeva danas čitave hvalospjeve nedoglednim rezultatima fašističke vlade. Mi si uzimamo slobodu, da podsjetimo gospodina ministra nekoje fakte. Dolar je prije godinu dana vriedio 18'97 lira, a danas vrijedi 20'50 lira; engleska šterlina 84'31, a danas 94'80; u Švicarskoj 365'11, a danas 369'30. Šta se to dogodilo u inozemstvu? Zar ni ciframa. Ne bi li bilo potrebno dati nešto ricinovog ulja financierima Londona i New-Yorka? Treba da se ih malo natjera u red ...

4.000 primorskih željezničara na cesti? Prema jednoj kr. naredbi imalo bi željezničko ravnateljstvo u Trstu odpustiti iz službe sve one nebojevnike, koji su primljeni u službu iza 24. maja 1915. Za nebojevnike se smatraju svi oni željezničari, koji nijesu služili godine 1915.-1919. u talijanskoj armadi. Takvih željezničara ima u Julijskoj Krajini oko 4000. Jasno je, da je ta naredba posvema nepravedna za primorske željezničare. Pomislimo samo: koliko ima u našim krajevima željezničara, koji nijesu služili u talijanskoj armadi? Obzirom na to išla je k tršćanskom gradonačelniku dr. Pitaccu deputacija željezničara, koja ga je zamolila, da upliviše na odlučujuće faktore, e da se ta grozna naredba barem djelomično ublaži. U slučaju da Pitacco ne isposluje reviziju spomenute naredbe, ostat će 4000 istarskih, tršćanskih i goričkih željezničara na cesti.

Molbe za iseljenje u Ameriku. Kr. prefektura javlja: Kod iseljeničkih nadzorništava zaključeno je već 17. t. mj. upisivanje putnika, koji žele otputovati u Sjedinjene Države. Iseljenička nadzorništva ne će da se previše opterete s prevelikim poslom, koji ne bi mogli izvršiti. Svi oni, koji misle, da imaju sve predavjete za odlazak, koji nisu odaslali svoje molbe nijednom nadzorništvu, mogu odsele poslati molbe za iseljenje izravno na generalni iseljenički komesarijat u Rimu. Molba može biti napisana na jednostavnom papiru bez ikakvog priloga. Molba je prosta svakog biljega.

Netočna vijest. U jednom od zadnjih brojeva našeg lista izašla je pomutnjom vijest, da je u Slumu izgorjela kuća Zlatića. Izgorjele su nasuprot, na nesreću, još u jeseni dvije staje. Medjutim doznajemo, da se u Slumu dogodio drugi žalostan slučaj. Mladi je muž Antun Zlatić navalio u pijanstvu na vlastitog oca Marka, da ga zadavi. Otac je, kako smo obaviješteni, u samoobrani teško ranio sina. Mal da nisu ovim činom bile zavite u crno i obitelji dvaju naših istarskih učitelja. Ljudi, okanite se pijanstva — groba svakog naroda!

Jadranska banka u Trstu povećala svoje dionice. Iz dobro poučenog izvora doznajemo, da je ovdašnja Jadranska banka zaključila s jednom talijanskom grupom ugovor, prema kojemu se dionička glavnica povećava od 20 na 60 milijuna lira, i to tako da majoritet dionica dolazi u talijanske ruke. Glavnim direktorom banke postat će fašista Frascati.

Svega po malo

Slavenski komitet u Parizu. Predstavnici slavenskih naroda u Parizu, Rusi, Poljaci, Jugosloveni, Bugari i Čehoslovaci sastali su se u sjedištu čehoslovačke kolonije u Parizu i osnovali slavenski komitet, čiji će program biti objavljen iduće nedjelje. To je prvi put, da se slavenski narodi poslije rata sastaju u nastojanju oko ekonomskog, intelektualnog i političkog zajedničkog rada.

Užasna automobilska nesreća u Barkovljama kod Trsta. Dne 13. t. mj. dogodila se na cesti Trst-Miramar strašna automobilska nesreća. U automobilu su se vozili urednik ovdješnjeg Piccola, Rodolfo d'Aronco, njegov prijatelj Mecchia, sudac istražitelj u Trstu dr. Bortoletti i njegova zaručnica Paola Morelli. Kad je auto došao u blizinu groblja Barcola, bilo je šofer da mimoadje drugi automobil, koji je bio pred njima, pa je s velikom brzinom zaokrenuo na lijevo; no u taj se čas pojavio tramvaj, pa kad je šofer pokušao da zaustavi motor, automobil se sklizmuo preko tračnica i udario u stablo. Udarac je bio tolik, da se automobil vas spljoštio. I vozači Piccola d'Aronco i Paola Morelli, djevojka od 23 godine, izletješe iz automobila i ostadoše na mjestu mrtvi. Dr. Bortoletti istražni sudac, je pao na šinje i tramvaj ga je do mala raskasapio. Mecchia i šofer su ostali neozlijedjeni, ali je šofer poludio, dok je Mecchia bio samo kratko vrijeme u nesvijesti.

Dr. Jose Smodlaka jugoslovenski poslanik u Vatikanu? Primorski Novi List doznaje iz diplomatskih krugova, da jugoslovenska vlada u Beogradu namjerava imenovati dra. Josu Smodlaka za poslanika jugoslovenske kraljevine u Vatikanu.

Jugosloveni u Mongoliji? Bečki listovi javljaju, da se u jednu varoš kod Linza (Gornja Austrija) nedavno povratio jedan bivši austrougarski zarobljenik iz Mongolije. Taj čovjek je izjavio, da u Mongoliji i Mandžuriji ima još oko 10.000 bivših ratnih zarobljenika nekadašnje austrougarske monarhije. Ti se zarobljenici uslijed različnih poteškoća ne mogu dosada vratiti u domovinu. Između tih 10.000 bivših austr. ratnih zarobljenika da ima i prilično Jugoslovena.

Izčeznuće jednog otoka. Talijanske novine javljaju, da je ovih dana izčeznuo sa dna otok Pasqua.

Osobni opis Isusa Krista. Kako pariški Matin javlja, otkriven je nedavno u vatikanskoj biblioteci vrlo interesantni dokumenat, i to raport prokonzula Publija Lentula, predšasnika Pilatova u Judeji, u kojem je svraćena pozornost (na svoj pohod u hramu) na osobu nekoga stranca, koga opisuje na slijedeći način: Plave kosi, ravne i glatke do ušiju, a onda se spuštaju u nabravnim valovima preko ramena, razdijeljene po sredini glave; puna brada, svjetlije plave boje od vlasi, razdijeljena na dva dijela. Oči modre, bistre, vrlo milog izražaja, obrazi su mu prelivani blagim rumenilom. Stas mu je srednjeg rasta. Kada ozbiljno govori malo, glas mu je svečan, nikada ga ne vidješe, da se smije. Zove se Isus sin Marije, a prijatelji ga nazivlju Sinom božjim.

Broj českog novinstva. God. 1921. izlazilo je u Čehoslovačkoj ukupno 2060 časopisa. U samoj Českoj otpada od ovog broja 70.4 posto, u Moravskoj 17.4 posto, u Šleskoj 2.3 posto, u Slovačkoj 8.8%. U samom Pragu iznaša taj postotak 34.5 posto. Političkih časopisa bilo je 615, a ostalih 1445. Na českom i slovačkom jeziku štampalo se 65.5 posto, na njemačkom 29.1 posto, na madžarskom 3.6 posto, na ruskom i rusinskom 0.7 posto, a na poljskom 0.3 po to. Po broju stanovništva otpada na jedan časopis do 6.667 stanovnika.

Stara lokomotiva. Španjolska je po čitavom svijetu poznata, kao najneindustrijska država. O tome ima dovoljno dokaza. Da ne nabrajamo razne činjenice, navest ćemo samo jedan primjer. Španjolska ima na primjer jednu lokomotivu, koja je sagradjena još godine 1847., pa se još i danas upotrebljava u prometu. Obično se računa, da je lokomotiva uporabljiva najviše 15 do 20 godina, pa u to vrijeme prevali 1.500.000 do 2.500.000 kilometara! I svjetom su sve stare lokomotive premećene i renovirane. Engleska imade jednu, koja vozi još od 1871., pa je god. 1875. doživila krah i srušila se u Temsu. Ona je nakon nekoliko mjeseci izvučena i vršila je svoju izpljivu službu još do nedavna.

Majmunova osveta. U jednom narodnom vrtu u Londonu bio je smješten afrikanski majmun, s kojim se je dokadno općinstvo javno rado zabavljao. Nu neki gentelmen ima je tu zlu navadu, da je majmuna znao razdražiti tako silno te bi jadna životinjica sve skikatala od muke. Jednoga ljetnog dana, kad se je gentilman primicao sav u bjelini, majmun brže bolje prevali svoju posudicu vode i od praha zamiješa blato, ote punu šaku blata, sakrije je za se i onako mirno i lukavo stane promatrati došljaka. Gentilman po običaju prikuci se kavezu i počne majmuna dražiti na što ovaj svom brzinom i takovom vještinom baci na svoga protivnika blato, da ga je od cipela do šešira poprskao. Svijet prasne u smijeh a majmun stane pleskati šapama od veselja, što je prevario svog inteligentnijeg brata.

Što mi je što?

1. Kad se kosi sijeno?
2. Kad se kuća pravi, gdje se prvi ... eksplodiri?
3. Kad u polje ide, kući okrenulo rogove, a kod kući ide, u polje okrenulo rogove.
4. Koliko pijeska u moru ima, više ima?
5. Klena klade nasred sera, rep joj metar, glava živa.
6. Klepetalo klepeće svako jutro i veče, opomnje mrtve, a sabira žive.
7. Ko vodu gazi, a odjeću ne gazi?
8. Koja svijeća duže gori?
9. Kolodan polje na Ilet...n polje, kad ... bere u njedra ga meće.
10. Krpa po krpi, ... ni konc... šivano, ni iglom bodeno.

Odgonetljaji.

1. Nije nego trava. 2. ... 3. Plug. 4. Mo... 5. Glavnja ... 6. Zvono. 7. Žaba u vodi. 8. Nijedna duže, svaka na kraće. 9. Zrno na ... 10. Z... s ... perjem.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MIHELUZZ
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Čitatelji „Istarske Riječi", kojima je zgodno, mogu izručiti preplatu gosp. Ivanu Novak — Pazin.

Nove daske i grede

svake vrste prodaje MATEJ BANČ, Krsanci
Zajnj kod Kaštanara

Jadranska banka

Dionička glavnica Lira 15,000.000
Rezerve Lira 5.100.000

Beč, Beograd, Celje, Dubrovnik, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Opatija, Sarajevo, Split, Šibenik, **TRST**, Zadar, Zagreb.

Obavlja sve u bankovnu struku spadajuće poslove.

Prima uloške

na uložne knjižice uz 4% i na tekućem računu uz 4½% godišnjih kamata. Uloške na otkaz prima uz najpovoljnije uvete, koji se od slučaja do slučaja sporazumno utanače.

Iznajmljuje sigurnostne pretince (safes).

Bankovni uredi u TRSTU nalaze se:
Via Cassa di Rispamio br. 5,
Via S. Nicolò br. 9.

Telefon br. 1463, 1793, 2676.

Blagajna posluje od 9—13.

Širite „Istarsku Riječ"!